

Písomný výstup pedagogického klubu

1. Prioritná os	Vzdelávanie
2. Špecifický cieľ	1.1.1 Zvýšiť inkluzívnosť a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a zlepšiť výsledky a kompetencie detí a žiakov
3. Prijímateľ	Obchodná akadémia, Komenského 3425/18, 075 42 Trebišov
4. Názov projektu	Zvýšenie kvality vzdelávania v Obchodnej akadémii v Trebišove
5. Kód projektu ITMS2014+	312011AGT6
6. Názov pedagogického klubu	Klub čitateľskej gramotnosti
7. Meno koordinátora pedagogického klubu	PhDr. Ľubomíra Zuščinová
8. Školský polrok	september 2020 – január 2021
9. Odkaz na webové sídlo zverejnenia písomného výstupu	https://www.oatv.edu.sk/

10.

Úvod

Dnes už neplatí, že na vstup do života stačí vedieť čítať a písať. Pre úspech v živote a v štúdiu je nevyhnutná schopnosť rozumieť textu a pochopiť ho. Bez súboru čitateľských zručností je nemožné rozvíjať schopnosť človeka učiť sa. Preto je čítanie s porozumením dôležitou súčasťou rôznych gramotností, ktoré potrebujeme pre každodenný život.

Stručná anotácia

Uvedomujúc si pretrvávajúco neuspokojivé výsledky žiakov slovenských škôl v testoch PISA rozhodli sa učitelia všeobecnovzdelávacích predmetov venovať svoju pozornosť na stretnutiach pedagogických klubov téme čitateľskej gramotnosti. Našou snahou bolo pomocou analýzy reálneho stavu, vďaka štúdiu inovatívnych metód, ich uvádzaniu do praxe a s podporou praktických skúseností z vyučovania vytvoriť materiál pre učiteľov našej školy s informáciami a praktickými návodmi na prácu s rôznymi typmi textov vo vyučovaní.

Kľúčové slová

Čitateľská gramotnosť; typy textov; metódy; čítanie s porozumením; ciele; analýza; motivácia

Zámer a priblíženie témy písomného výstupu

Písomný výstup je analýzou činnosti Klubu čitateľskej gramotnosti v prvom polroku školského roka 2020/2021. Môže slúžiť ako návod a pomôcka pri inovácii profesijných zručností vyučujúcich všeobecnovzdelávacích, ale aj odborných predmetov pri práci s textom.

Jadro:**Popis témy/problém****Čitateľská gramotnosť je schopnosť človeka učiť sa učiť.**

Čítanie s porozumením nie je len nástrojom osvojovania si učiva, ale aj základom chápania sveta. Dnešná spoločnosť vyžaduje, aby absolventi škôl boli pripravení na trh práce a neboli len zásobárňou encyklopedických vedomostí, ale aby dokázali kriticky myslieť, riešiť problémy v pracovnom procese, byť pripravení na rýchle zmeny v technológiách. Čítanie s porozumením by malo tvoriť kľúčovú zložku vzdelávania, malo by byť základom prípravy študentov na reálny život. Napriek dôležitosti, akú čitateľská gramotnosť v našom živote má, v PISA testovaní sa výkony slovenských žiakov v čitateľskej gramotnosti pravidelne ocitajú pod priemerom zúčastnených krajín.

"Nedostatočná, nevyzretá čitateľská (a informačná) gramotnosť vedie v konečnom dôsledku k vážnym problémom pri štúdiu, ako aj pri uplatňovaní nárokov na trhu práce. Mládež sa stáva tzv. funkčne či sekundárne negramotnou, čo môže vyústiť nielen ku zníženiu vzdelanosti a konkurencieschopnosti spoločnosti, resp. štátu, ale následne tiež k ohrozeniu demokracie (ľudia sú napríklad viac ovplyvňovaní manipuláciou, reklamou či populistickými kampaňami)," píše sa v Národnej stratégii rozvoja čitateľskej gramotnosti o rizikách tejto zručnosti.

Je vedecky dokázané, že metakognitívne stratégie - pochopenie a zapamätanie informácií a sumarizácia informácií sú silne prepojené s výkonmi v čítaní.

Čitateľská gramotnosť nie je to len schopnosť rýchlo a plynule čítať, čitateľ by mal byť schopný spracovať také informácie z neznámeho textu, ktoré nie je jednoduché nájsť, musí preukázať detailné porozumenie textu a musí vedieť posúdiť, ktoré informácie z textu sú podstatné. Žiaci, ktorí čítajú rozmanité druhy textov, majú výrazne vyšší výkon ako žiaci, ktorí nečítajú rozličné druhy textov a čím väčšie potešenie majú žiaci z čítania, tým je ich výkon vyšší. Na rozvoji čítania s porozumením by sa mali podieľať všetci učitelia školy (nielen učitelia SJL), preto aj členmi nášho Klubu čitateľskej gramotnosti sú okrem učiteľov slovenského jazyka aj učitelia cudzích jazykov, matematiky a geografie.

Cieľom práce Klubu čitateľskej gramotnosti sa stal monitoring čitateľskej gramotnosti žiakov školy, analýza zistenej úrovne, výmena skúseností z vlastnej vyučovacej činnosti, návrhy, uplatnenie a analýza efektívnych metód a foriem práce vo vyučovaní všeobecnovzdelávacích predmetov, v záujmovej a mimoškolskej činnosti žiakov s účelom skvalitniť čitateľskú gramotnosť žiakov.

Dlhodobým cieľom je čitateľská výchova žiakov, rozvíjanie ich schopností chápať všetky druhy textov, formovať osobnostné štruktúry čitateľov, ktoré sú odrazom všeobecnej vyspelosti človeka.

Už počas úvodného stretnutia klubu si členovia po tom, ako sa oboznámili s plánom práce, termínmi zasadnutí, témami stretnutí, krátkodobými i dlhodobými cieľmi rozvoja čitateľskej gramotnosti, vymenili pozitívne i negatívne skúsenosti s čitateľskou gramotnosťou súčasných žiakov školy v rámci jednotlivých všeobecnovzdelávacích predmetov a stanovili si za cieľ upriamiť ešte viac pozornosť na sledovanie zručností čitateľskej gramotnosti, aby ich následne dokázali podrobiť podrobnej analýze.

Pre získanie relevantných a dát je nevyhnutné správne diagnostikovanie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov, preto bolo ďalšie stretnutie klubu venované testom, ako rozšíreným nástrojom diagnostiky čitateľskej gramotnosti.

Test, ako diagnostický nástroj čítania s porozumením, je zložený zo súvislého textu, ku ktorému sa viaže niekoľko otázok, žiak odpovedá na otázky zaškrtnutím jednej z ponúkaných odpovedí alebo odpoveď napíše. V teste sa používajú rôzne druhy textov, súvislých i nesúvislých.

Pri tvorení úloh na testovanie čitateľskej gramotnosti je potrebné klásť dôraz na to, aby boli primerané veku žiakov, boli aktuálne a aby čerpali z podnetov reálneho života. Pri literárnych textoch je potrebné zaradiť ukážky z rôznych literárnych druhov a žánrov. Literárne texty majú svoje špecifiká, ktoré sa výrazne líšia od porozumenia vecných textov. Majú v čitateľovi zanechať určité pocity, vyžadujú, aby sa nad slovami autora hlbšie zamýšľal, vytváral si vlastné postoje, názory na svet, rozvíjajú žiakovu fantáziu.

V didaktických testoch na čítanie s porozumením sa najviac využívajú tieto testové položky:

- zatvorené úlohy s výberom odpovede – polytomické,
- otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – produkčné,
- otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – doplnovacie,
- zatvorené usporiadacie úlohy,
- zatvorené priraďovacie úlohy.

Pri zatvorených úlohách s výberom odpovede je vždy správna iba jedna odpoveď.

Pri otvorených úlohách, v ktorých je potrebné zapísať krátku odpoveď, je na to vyznačený priestor. Pomocníkom pri tvorbe úloh na čítanie s porozumením je Bloomova a Niemiarkova taxonómia.

Bloomova taxonómia sa skladá zo šiestich hierarchicky usporiadaných kategórií cieľov, pričom na dosiahnutie určitého cieľa je nutné dosiahnuť predchádzajúce, nižšie kategórie cieľov.

Niemiarkova taxonómia sa skladá zo štyroch hierarchicky usporiadaných kategórií cieľov, pričom na dosiahnutie určitého cieľa je nutné dosiahnuť predchádzajúce, nižšie kategórie cieľov.

Na klasifikáciu úloh spolu je potrebné vypracovať hodnotiace škály a príklady správnych a nesprávnych odpovedí. Konkrétne žiacke odpovede pri otvorených úlohách umožňujú sledovať, ktoré kognitívne procesy a čitateľské stratégie žiaci pri riešení úloh využívajú.

Pri vyhodnotení testu čitateľskej gramotnosti je potrebné uviesť percentuálne podiely žiakov podľa známky na koncoročnom vysvedčení z predchádzajúceho ročníka.

Po analýze teoretických východísk postupovali členovia klubu systematicky k vypracovaniu vzorových testových úloh, ktoré následne v priebehu stretnutia podrobili analýze a hodnoteniu. Vzorové testové úlohy sa stali základom pre tvorbu diagnostických testov pre jednotlivé ročníky. Ich kvalita bude priebežne overovaná zadaním ich vypracovania žiakom jednotlivých ročníkov.

Už pred samotným čítaním je potrebné zaradiť vo vyučovacom procese aktivitu, ktorá žiakov na čítanie pripraví. Aby žiaci mohli čítanie prežívať radostne a so zaujatím, potrebujú byť správne motivovaní.

Témou tretieho stretnutia pedagogického klubu bola preto analýza vplyvu motivácie na dosahovanie vyššieho stupňa čitateľskej gramotnosti jednotlivca v pedagogickej praxi. Formou metodologickej diskusie konzultovali učitelia sprístupnenie nových metodických trendov a metód na zvýšenie motivácie čítať s porozumením vo vyučovaní všeobecnovzdelávacích predmetov.

Ťažiskom metodologickej diskusie bolo poznanie, že u žiaka, ktorý neprichádza do školy s vnútornou motiváciou čítať, sa môže učiteľ pokúsiť vytvoriť vzťah k čítaniu pomocou rôznych vonkajších stimulov, napr. odmenami, pochvalou, uznaním, známkami. Ide o vonkajšiu motiváciu (čítanie pre samotné čítanie alebo odmenu), ktorá môže v ideálnom prípade vytvoriť vnútornú motiváciu čítať.

Efektívnejšie však je, apelovať priamo na vnútornú motiváciu žiaka k čítaniu.

Ako nástroje vnútornej motivácie boli identifikované:

- presvedčiť žiaka o jeho vlastných schopnostiach – projekcia vlastných schopností do budúceho výkonu - povzbudzovanie a podpora,
- vytváranie takých podmienok v triede, aby žiaci mohli rozprávať o prečítaných textoch,
- diskusia, práca v skupinách,
- presvedčiť žiakov o zaujímavosti čítania – nástenka, prezentácie, knižný veľtrh,
- literárne hry, ktoré nezaberajú na vyučovaní veľa času.

Členovia klubu diskutovali o najvhodnejších nástrojoch, ktoré možno použiť na jednotlivých vyučovacích hodinách všeobecnovzdelávacích predmetov a identifikované nástroje využívajú v rámci motivačnej fázy jednotlivých hodín zameraných na prácu s textom.

Ako sme už spomenuli, žiaci, ktorí čítajú rozmanité druhy textov, majú výrazne vyšší výkon ako žiaci, ktorí nečítajú rozličné druhy textov a čím väčšie potešenie majú žiaci z čítania, tým je ich výkon vyšší. Preto sme ďalšie stretnutie klubu venovali výberu vhodných textov na nácvik čítania s porozumením v rámci hodín všeobecnovzdelávacích predmetov.

Členovia klubu tlmochli svoje doterajšie skúsenosti s výberom textov na nácvik čítania s porozumením na vyučovacích hodinách. Poukázali na potrebu využívania nielen umeleckých, ale aj vecných textov, ktoré obsahujú publicistické, administratívne a náučné ukážky. Postupne sa identifikovali najčastejšie chyby pri čítaní s porozumením súvislých umeleckých a vecných textov.

Pozornosť sa upriamila aj na správny postup žiakov pri práci s textom – čítanie – analýza otázok k textu – odpoveď na otázky.

Pedagógovia sa zhodli na potrebe neustáleho aktualizovania textov na nácvik čítania s porozumením, čo zároveň identifikovali ako jeden z ďalších nástrojov vzbudenie vnútornej motivácie žiakov k pravidelnému čítaniu. Identifikovali tak potrebu zvýšenia motivácie k čítaniu používaním aktuálnych „živých“ textov na hodinách všetkých všeobecnovzdelávacích predmetov.

Po identifikovaní vhodných textov sme ďalšie stretnutie venovali samotnej práci s textom. Oboznámili sme sa s metódami a technikami rozvoja čítania s porozumením a venovali sme sa správne postupovi žiakov pri práci s textom. Kolegovia si vymenili a porovnali svoje skúsenosti z praxe, výhody a nevýhody použitia vlastných techník práce s textom pri výučbe rôznych všeobecnovzdelávacích predmetov. Diskutovalo sa aj o identifikovaní spoločných problémov pri vyučovaní v danej oblasti. Členovia klubu zhodnotili, že sa v praxi prevažne stretávajú so žiakmi, ktorí najradšej len pasívne prijímajú už hotové poznatky. Týchto žiakov je často problém aktivizovať a motivovať rôznymi cvičeniami, ktoré vnímajú prvoplánovo – len splniť úlohu, nič sa nenaučiť. O to náročnejšia je práca učiteľa, ktorý si musí pripraviť také metódy a postupy, ktoré zaujmú a vzdelajú žiaka rôzneho typu. Najväčší problém je v súčasnosti často spomínaný nezaujem žiakov o čítanie ako také. Nemajú trpezlivosť prečítať a vnímať dlhší text a potom úlohy k nemu plnia mechanicky, bez záujmu o to, či odpovedali správne. Cieľom nás, pedagógov, má byť rozvíjať u žiakov čítanie s porozumením predovšetkým na vhodne zvolenom texte a so správne koncipovanými úlohami k danému textu tak, aby žiaci boli schopní spracovať také informácie z neznámeho textu, ktoré nie je jednoduché nájsť, preukázať detailné porozumenie textu a vedieť posúdiť, ktoré informácie z textu sú podstatné.

Je nutné dať priestor žiakom na sebahodnotenie – zhodnotiť, ako pracovali pri rôznych činnostiach práce s textom, ako sa môžu niečo nové naučiť, ako to dosiahnuť pomocou už poznaného, ktoré z použitých metódy a postupov im pomohli viac (a ktoré menej, resp. vôbec).

Aby sme predišli zbytočným problémom, a aby boli naši žiaci správne vyzbrojení do reálneho života, mali by vedieť urobiť podrobnú analýzu textu, zhodnotiť prečítaný text, dokázať porovnávať rozličné informácie v textoch s neznámym obsahom a netypickej formy.

Analýze sme podrobili vybrané metódy, ktoré nielen pomáhajú žiakom pri práci s textom, ale ich k čítaniu aj motivujú:

- Textová skladačka
- Párové čítanie
- Posledné slovo patrí mne
- Čítanie s predpovedaním
- Text s pomiešanými vetami
-

Na zvolenom texte sa prakticky aplikovali techniky verifikácie viet:

- POSTUP 5-4-3-2-1:

Najprv si žiak prečíta text a potom z neho získava nasledujúce informácie: a) 5 nových informácií, b) 4 informácie, ktoré sa týkajú hlavnej myšlienky textu, c) 3 nové slová, ktoré našiel v texte, d) 2 informácie, ktoré už poznal, e) 1 vec, na ktorú nenašiel odpoveď.

- Technika PRAISE:

PREDICT – predpovedajte slová, s ktorými by ste sa mohli stretnúť v texte, READ – čítanie príbehu, ANALYZE – porovnanie predpovedaných slov so slovami, ktoré sa v texte naozaj vyskytli, INVOLVE – žiaci vylepšujú príbeh podľa vlastnej fantázie, SHARE – prezentácie vlastných vylepšení pred triedou, EXPLAIN – učiteľ vysvetlí, ako príbeh chápe on

- Technika RISE:

READ THE STORY – čítanie príbehu, ILLUSTRATE THE STORY – žiaci ilustrujú svoje predstavy, SEQUENCE THE SKETCHES – žiaci sa podelia o svoje kresby s triedou, potom ich dáme do skupín, úlohou každej skupiny je zoradiť svoje kresby podľa obsahu príbehu, ENACT THE STORY – každá skupina si vyberie jeden obrázok a pokúsia sa urobiť dramatizáciu.

Texty spracovávané na tomto stretnutí učitelia následne využívajú na hodinách všeobecnovzdelávacích predmetov.

Aby sa žiak zlepšoval v čítaní s porozumením, musí svoje čitateľské zručnosti rozvíjať na rôznych typoch textov. Každý text si vyžaduje odlišný spôsob čítania a porozumenia. V rámci testovania čitateľskej gramotnosti PISA sa texty delia podľa formy textu, typu textu a rozlišujú sa texty určené pre rôzne situácie. Jednotlivé typy sa odlišujú spôsobom spracovania, výberom a usporiadaním jazykových prostriedkov aj zámerom autora.

Texty sa podľa formy delia na (podľa PISA 2009, Koršňáková a kol., 2010, s. 10):

1. Súvislé texty – sú tvorené vetami, ktoré sú usporiadané do odsekov a väčších celkov bez prerušenia.

Nepoužíva sa členenie textu odrážkami. Patrí sem napr. rozprávanie, opis, výklad, argumentácia a podobne.

2. Nesúvislé texty – nesúvislý text je prerušovaný alebo je rôzne štruktúrne usporiadaný. Medzi nesúvislé texty sa zaraďujú mapy, grafy, informačné letáky, schémy, formuláre a ďalšie.

3. Kombinované texty – vznikajú kombináciou súvislých a nesúvislých textov.

4. Zložené texty – pozostávajú z viacerých samostatných textov.

Testovanie čitateľskej gramotnosti PISA rozlišuje rôzne typy textov podľa obsahu. „Najčastejšie využívanými typmi textov v štúdiu PISA sú opis, rozprávanie, výklad, argumentácia, návod a rozličné protokoly a zápisnice“ (Koršňáková a kol., 2010, s. 10).

V predmete slovenský jazyk a literatúra sa používa delenie druhov textov z literárnoteoretického hľadiska na:

1. Vecné texty – ich funkcia je informačná. Všeobecne sa delia na: publicistické, odborné a náučné, administratívno-právne texty.

2. Umelecké texty – ich hlavná funkcia je estetická. Rozlišujú sa tri druhy umeleckých textov: poézia, próza a dráma.

Zámer autora je kritériom klasifikovania textov podľa situácií čítania. „Z tohto hľadiska PISA rozlišuje štyri základné situácie čítania: čítanie na súkromné účely, čítanie na verejné účely, čítanie na pracovné účely a čítanie na vzdelávanie“ (Koršňáková a kol., 2010, s. 11).

V súčasnosti pribudlo rozlišovanie textov podľa média, ktorým sú rozširované. Okrem textov v papierovej podobe pribudli texty v elektronickej podobe, tzv. digitálne texty. V súvislosti s tým pribudlo v charakteristike textov v rámci testovania PISA klasifikovanie podľa toho, či je čitateľ iba prijímateľom a text mu primárne slúži na získavanie informácií a ich ďalšie spracovanie, alebo môže vstupovať do textu a meniť ho, čo sa týka niektorých digitálnych textov (Koršňáková a kol., 2010, s. 11).

Na hodine slovenského jazyka a literatúry sa preferuje čítanie umeleckých textov a predpokladá sa, že ak vie žiak s porozumením prečítať literárny text, automaticky vie čítať aj iné typy textov. Pritom je paradoxné, že v živote sa človek stretáva práve s rôznymi vecnými textami, nesúvislými textami a v dnešnej dobe s digitálnymi textami, ktoré vyžadujú iný prístup čitateľa.

Práve delenie textov v rámci klasifikácie PISA sa stalo témami našich nasledujúcich stretnutí. Na prvom z nich sme podrobili analýze súvislé texty.

Súvislé texty predstavujú ucelenú štruktúru textu, ktorá nie je prerušovaná. Sú vytvorené z viet, ktoré sú usporiadané do odsekov, kapitol a dielov. Ide o organizované celky spojené formálne i sémanticky. Pri ich porozumení musí žiak brať do úvahy nielen jednu prečítanú vetu, ale aj kontext ostatných viet. Iba tak môže ľahšie porozumieť textu. Nezanedbateľným aspektom textu je kohéznosť/ súdržnosť textu. Aj v súvislých textoch je miera súdržnosti rôzna a často od nej závisí aj ich porozumenie. Čím je nižšia miera kohéznosti, tým musí žiak čítaniu textu venovať viac času a vynaložiť viac úsilia, aby odhalil logické či iné vzťahy medzi vetami. Text s nízkou kohéznosťou pôsobí len ako zhluk viet, preto sa takýto text ťažko chápe. Učiteľ by mal používať aj tieto texty a nezľaknúť sa počiatočných neúspechov žiakov pri dekodovaní významových prvkov takýchto textov. Zo žánrov k súvislým textom zaradíme: väčšinu prozaických a poetických textov, z vecných textov predovšetkým výkladové a argumentačné texty, publicistické, právnické texty, niektoré administratívne dokumenty, opisy, inštrukcie a s nástupom komunikačných médií a technológií nový typ textu – hypertext.

Pri tvorbe úloh so súvislým východiskovým textom a úlohami zameranými na čítanie s porozumením je veľmi dôležité si uvedomiť, že základom pre celý proces je text. Text, ktorý učiteľ predkladá žiakom, môže mať rôzne podoby. Je však veľmi vhodné, aby učiteľ jednotlivé texty striedal, aby mali žiaci možnosť pracovať so všetkými druhmi textov. V prvom rade by mal učiteľ začať pracovať s učebnicovými textami, pretože tým pomôže žiakom pri učení. Avšak

dôležité je, aby sa žiaci konfrontovali aj s neznámymi textami. Veľké možnosti poskytujú texty, ktoré sa nachádzajú v učebniciach, ktorými bežný žiak nedisponuje. Učiteľ ako autor úloh by mal však predovšetkým siahnuť po mimoučebnicových textoch, ktoré ponúkajú rôzne odborné informácie (napríklad populárno-náučné texty, všeobecné informácie a fakty (napríklad publicistické texty), alebo umelecký zážitok (umelecká literatúra), ale nie sú didakticky upravované. Veľkou výzvou sú pre učiteľa texty z internetu, pretože s týmto médiom sú súčasní žiaci v neustálom každodennom kontakte, sú bežná súčasťou ich životného štýlu.

Osobitnú pozornosť učiteľa venovali práci so súvislým textom pri dištančnom vzdelávaní. Dištančné vzdelávanie často vyžaduje, aby žiaci pracovali samostatnejšie, otázkam či úlohám musia veľmi dobre rozumieť. Mali by tiež vedieť, na čo podstatné sa majú najviac sústrediť.

Učители hľadali príklady efektívnych techník práce so súvislým textom:

- Vytvoriť podrobnejšie otázky: objasňujúce otázky, kritické otázky, vysvetľujúce otázky, príčinné otázky, otázky po následku, akčné otázky.
- Texty diferencovať.
- Metóda, ktorá dáva rýchlu spätnú väzbu na online hodine - INSERT.
- Rozbor textu pomocou videí alebo hlasových nahrávok.
- Online diskusie.
- Nechať žiakov častejšie pracovať vo dvojiciach.

Praktickú časť tvorili prezentácie – ukážky – jednotlivých členov klubu, týkajúce sa najčastejšie využívaných druhov úloh na čítanie súvislých textov s porozumením vo svojich predmetoch - každý člen opísal svoje skúsenosti z vyučovania, poukázal na úspechy a nedostatky vo svojom predmete. V diskusii učiteľa opäť potvrdili skúsenosť, že učenie sa nie je zmysluplné a nie je efektívne, keď v ňom chýba porozumenie podstatných informácií. Keďže text prináša nové informácie, núti žiaka myslieť, uvažovať, formuje jeho hodnoty a ovplyvňuje postoje k svetu. Preto je našou úlohou aktívne využívať čítanie s porozumením vo vyučovacom procese.

Ďalšie stretnutie pedagogického klubu bolo venované práci s nesúvislým textom a procesu overovania učebných textov, práci s textami v praxi, pomenovaniu pozitív a negatív a praktickým ukázkam práce s nesúvislými textami. Formou metodologickej diskusie pedagógovia konzultovali svoje skúsenosti s využívaním pracovných listov s nesúvislými textami na hodinách všeobecnovzdelávacích predmetov a navrhovali ďalšie možnosti práce s nesúvislými textami v rámci vyučovacích hodín.

Nesúvislé texty predstavujú prerušovanú štruktúru textu, ktorá je rozličná. Sú vytvorené zo slov alebo viet, ktoré nie sú usporiadané a organizované. Pri ich porozumení musí žiak brať do úvahy viac ako pri súvislých textoch kontext ostatných informácií. Právo preto žiaci pri porozumení viac zlyhávajú. Pri tvorbe úloh zameraných na čítanie s porozumením pri nesúvislom východiskovom texte je veľmi dôležité si uvedomiť, že text je veľmi nekohézny, a preto v závislosti od ročníka musí učiteľ postupne zvyšovať náročnosť textu aj úloh.

Nesúvislé texty sú často významným materiálom pri učení predovšetkým prírodovedných predmetov. Žiak sa má naučiť rozumieť im, musí ich vedieť dešifrovať, analyzovať, pochopiť vzájomné vzťahy a súvislosti medzi jednotlivými objektami. Pri čítaní nesúvislých textov musí žiak zároveň uvažovať o ich štruktúre.

Členovia pedagogického klubu sa oboznámili s druhmi nesúvislých textov, napr. schéma, graf, tabuľka, diplom, cenník, cestovný poriadok, vysvedčenie, paragón, inzerát, program kina.

Pracovali s nesúvislými textami – paragón, cestovný poriadok, tabuľka (cenník a otváracie hodiny) a následne prezentovali pracovné listy s otázkami a aplikačnými úlohami k jednotlivým nesúvislým textom. Pri práci s nesúvislými textami pomenovali slabé a silné stránky žiakov a vymenili si skúsenosti z postrehov z vlastného vyučovania.

Učitelia napokon zhrnuli pozítíva a negátíva práce s nesúvislými textami, predovšetkým rôzne čitateľské návyky žiakov (povrchnosť čítania, nedôslednosť pri čítaní), a negatívny vplyv množstva informácií, ktoré musia žiaci spracovať. Z toho vyplynulo, že o to dôslednejšie je treba žiakov motivovať a zvýšiť ich záujem o prácu s nesúvislými textami.

Zároveň pomenovali aj technické záležitosti, ktoré môžu mať vplyv na prácu s nesúvislým textom. Je potrebné:

- vyberať farebné grafy, diagramy či mapy, pretože žiak na čiernobielej kópii nebude môcť rozlíšiť farebné polia,
- zachovávať postupnosť a najskôr vyberať nesúvislé texty s menej náročnou štruktúrou a vo vyšších ročníkoch postupne zvyšovať náročnosť,
- vyberať nesúvislé texty, ktoré sú prehľadné a majú jasnú štruktúru a logické súvislosti,
- viesť žiakov ku krátkej diskusii o texte,
- používať reálne texty,
- zmeniť výučbu pri nesúvislých textoch.

Práca s umeleckým textom nemusí byť doménou len hodín slovenského jazyka a literatúry. Rovnako efektívne vieme umelecké texty použiť na hodinách cudzieho jazyka, ba dokonca i na prírodovedných predmetoch a vhodne zvolené ukážky dokážu ozvláštniť aj napríklad hodinu matematiky. Vyžaduje si to len fantáziu a tvorivý prístup učiteľa. Témou ďalšieho stretnutia pedagogického klubu boli metódy práce s umeleckým textom a vplyv umeleckých jazykových prostriedkov na porozumenie textu.

Proces overovania učebných umeleckých textov, práca s umeleckými textami v praxi, pomenovanie pozitív a negatív, praktické ukážky s umeleckými textami tvorili obsahovú kosť stretnutia klubu. Členovia klubu formou metodickéj diskusie konzultovali svoje skúsenosti s využívaním pracovných listov s umeleckými textami na hodinách všeobecno-vzdelávacích predmetov a navrhovali ďalšie možnosti práce.

Metódy práce s umeleckým textom majú predsa len svoje špecifiká. Podľa vonkajších a vnútorných činností učiteľa a žiaka rozlišujeme tieto metódy:

Vonkajšie:

- metóda čítania (informačného, kritického a tvorivého; tiché, hlasné a s dôrazom na rolu),
- metóda počúvania (najmä živá hlasová interpretácia učiteľom, recepčné spracovanie textu),
- metóda písania (konvenčných a voľných písomných prejavov),
- metóda rozhovoru (dialóg, monológ),
- metóda predvádzania (dramatická výchova, hry, pantomíma),
- metóda pozorovania (ilustračných a knižno-obrazových foriem pôsobenia).

Vnútorné:

- metóda prežívania (uvedomenie si zážitkov z recepcie literárneho textu, slovné výpovede žiakov),
- metóda objavovania (fantazijného a rozumového dotvárania príbehu, obrazu, významu),
- metóda konkretizácie (dotváranie častí diela v čitateľovom vedomí),

- metóda hodnotenia (segmentu textu a textu ako celku).

Podľa prameňa poznávania (podľa typu textu) rozdeľujeme metódy na:

- metóda práce s umeleckým textom,
- metódy práce s literárnokritickým textom,
- metóda práce s literárnovedným textom,
- metódy práce s učebnicou (čítankou) alebo s iným didaktickým prameňom.

Po teoretickom zhrnutí metód práce s umeleckým textom si učitelia formou diskusie vymenili skúsenosti a postrehy z vlastného vyučovania a postupovali praktickými ukážkami práce s umeleckými textami, ktoré sú žiakom dostupné, napríklad v čítankách alebo v dielach odporúčaných na povinné čítanie. Zaujímavou aktivitou bola tvorba a prezentácia pracovných listov s otázkami a úlohami k zvoleným umeleckým textom, hlavne aplikácia umeleckého textu do predmetu zemepis a matematika. Pri tejto činnosti sa učiteľom podarilo pomenovať a zhrnúť pozitívna a negatívna práce s takýmto typom textu:

- výber atraktívnych umeleckých textov,
- motivácia žiakov pre prácu s umeleckými textami,
- zvýšenie záujmu žiakov o prácu s umeleckými textami.
- rôzne čitateľské návyky žiakov (nadväznosť na doterajšie vedomosti, povrchnosť čítania, nedôslednosť a nepozornosť pri čítaní),
- množstvo informácií, ktoré musia žiaci prijímať a spracovať.

Napriek množstvu prekážok učitelia potvrdili, že umelecké texty, ktoré sú potrebné pre rozvoj krásy duše, sú nepochybne dôležitým materiálom pri učení všeobecnovzdelávacích predmetov. I keď uznávame, že gro ich využitia sa sústreďujú na hodiny literatúry. Tu je dôležité, aby sa využívali pravidelne pri nácviku čítania s porozumením, aby žiaci získali potrebné zručnosti.

Na vyučovacích hodinách literatúry pri práci s umeleckým textom je preto potrebné:

- učiteľovo hlasné čítanie textov,
- dramatizácia prečítaného textu,
- výber atraktívnych textov by mal vychádzať z prirodzenej zvedavosti a záujmu žiakov,
- hodinu venovať rozhovorom o prečítaných knihách,
- referáty o prečítaných knihách,
- využitie názorných spôsobov prehlbovania vzťahu ku knihe,
- využívanie súťaží, napríklad O najlepšieho čítajúceho, O najlepšieho čitateľa...
- návštevy knižníc.

Potreba správneho porozumenia a interpretácie odborného textu je v dnešnej dobe dôležitejšia ako kedykoľvek pred tým. Témou nasledujúceho stretnutia pedagogického klubu boli preto metódy práce s odborným textom. Pre porozumenie zadani pri práci s textom je nepochybná dôležitosť ovládania odbornej terminológie. Pre dosiahnutie odbornej spôsobilosti žiakov je nutné voliť správne metódy práce. Aby sme predišli zbytočným problémom a aby boli naši žiaci správne vyzbrojení do reálneho života, mali by vedieť urobiť podrobnú analýzu textu, zhodnotiť prečítaný text, dokázať porovnávať rozličné informácie v textoch s neznámym obsahom a netypickej formy. Na vyučovacích hodinách pri práci s odborným textom je preto neustále potrebné obohacovať slovnú zásobu žiakov, problematické termíny správne interpretovať a vracat' sa k nim v prípade potreby, motivovať žiakov k záujmu o riešenie komplexných problémov a znalosti reinterpretácie odborného textu, vyberať atraktívne no obohacujúce odborné texty a venovať dostatočný priestor pre získavanie nových odborných poznatkov.

Formou metodologickej diskusie konzultovali členovia klubu svoje skúsenosti s využívaním odbornej literatúry a znalosti odbornej terminológie svojich žiakov na hodinách všeobecno vzdelávacích predmetov a navrhovali ďalšie metódy a formy práce so súvislým a nesúvislým odborným textom.

Predstavené boli zaužívané metódy rozboru odborného textu:

METÓDA VERIFIKÁCIE VIET

Žiak si najprv prečíta krátky text (10-12 viet), ktorý však obsahuje nejakú novú informáciu. Zo začiatku používame jednoduchšie texty. Po prečítaní dáme žiakom ďalší text, ktorý má podobný obsah. Úlohou žiakov je zistiť, ktoré informácie sú totožné v oboch textoch a ktoré sú uvedené ako nové v druhom texte.

POSTUP 5-4-3-2-1 a 3-2-1 – spomínaná už vyššie

VYHĽADÁVANIE KĹÚČOVÝCH SLOV

Aktivita sa využíva v dvoch podobách: pred čítaním ako nástroj na predvídanie, po čítaní ako nástroj reflexie. Pri využití pred čítaním učiteľ z pripraveného spoločného textu premyslene vyberá kľúčové slová a predkladá ich triede, aby sa každý žiak na ich základe mohol pokúsiť o odhad možného obsahu a rozvoja príbehu. Rôzne návrhy sa porovnávajú a následne konfrontujú s originálnym textom, napríklad pri čítaní s predvídaním. S využitím kľúčových slov pri čítaní textu vyhľadávajú a navrhujú kľúčové slová sami žiaci a učia sa tým, čo v texte hrá významnú a čo vedľajšiu úlohu, od ktorých bodov (výrazov) sa dej alebo problém rozvíja. Pripravujú sa tak na zručnosť sumarizovania.

Zo svojej pedagogickej skúsenosti na konkrétnych textoch predstavili učitelia inovatívne metódy práce s odborným textom a novými pojmami:

G- TEXT

Meria jednoduché porozumenie nadvetných vzt'ahov. Každá položka sa skladá z vety a otázky, ktorá sa viaže na túto vetu. Ide o rýchlostný test, pre ktorý majú žiaci pevne stanovený čas. Obsahuje veľký počet odpovedí, aby aj najrýchlejší žiaci mali dostatok položiek na odpovedanie. Obťažnosť položiek postupne narastá, vety sú dlhšie a obsahujú viac odborných názvov.

KTO POZNÁ MAPU NEZABLÚDI

Metóda pozostávajúca z prepojenia textu a grafického obsahu, ktorá obohacuje slovnú zásobu, kritické myslenie a riešenie komplexných problémov formou indukcie a dedukcie.

Učitelia sa zhodli, že výberom vhodných textov, použitím inovatívnych metód, a správnou motiváciou pre prácu s odbornými textami dokážeme zvýšiť záujem žiakov o prácu s odbornými textami a prispieť tak k obohacovaniu ich slovnej zásoby. Je však nevyhnutné, aby sme pritom pozorne sledovali množstvo informácií, ktoré musia žiaci prijať a spracovať.

Témou posledného stretnutia pedagogického klubu v prvom polroku školského roka boli metódy práce s cudzojazyčným textom a vplyv poznania gramatických zákonitostí cudzieho jazyka na správne porozumenie textu, ako aj sémantické metódy na porozumenie významu a zmyslu informácií. Metodickú diskusiu v prevažnej miere viedli vyučujúci cudzích jazykov, no vstupovali do nej ako príjemcovia v roli učiacich sa ostatní členovia klubu. Vznikol tak priestor, aby vyučujúci svoje skúsenosti a navrhované metódy a formy práce vyskúšali priamo s kolegami v roli učiacich sa. Do praxe sa tak môžu vnášať už overené metódy. Analyzovali sa skúsenosti s misinterpretáciou obsahu textov, spôsobenou nedostatočnou znalosťou gramatických pravidiel, ako aj lexikálnymi a lingvistickými nedostatkami. Následne bola pozornosť venovaná porovnaniu autentických a neautentických cudzojazyčných zdrojov a potrebe používania autentických materiálov na

hodinách cudzieho jazyka. Autentický materiál je materiál určený pre každodenné „potreby“, s ktorými prichádzajú do styku rodení hovoriaci a má určitú funkciu v danej spoločnosti – najčastejšie informačnú. Príkladom sú časopisecké a novinové texty, literárne texty, reklamy, rôzne letáky, tlačivá, jedálne lístky, cestovné poriadky, informačné brožúry, oznamy a návody. Význam autentického materiálu si v plnej miere uvedomujú aj autori cudzojazyčných učebníc, ktorí sa ich snažia zaradiť do jednotlivých lekcí. Neautentický materiál, hoci má podobnú formu ako autentický, má za cieľ v prvom rade prezentáciu a precvičovanie jazykových prostriedkov a zručností, je určený na použitie v triede, a preto rešpektuje didaktické zásady a ciele vyučovacieho procesu. Autentický materiál môže byť často braný len ako súčasť učebnice a nie ako reálny zdroj. Potreba aktualizácie materiálov je preto vysoko odporúčaná. Medzi takéto inovatívne zdroje môžeme zaradiť napríklad súčasne zahraničné piesne, filmy, reklamy...

Prvoradou úlohou vyučujúceho je pomôcť žiakom pochopiť jazykovú štruktúru, jej význam a použitie. Žiaci potrebujú vedieť, ako sa gramatická štruktúra tvorí, aké sú jej funkcie (významy) a v akých kontextoch sa môže používať. Na začiatku tejto cesty je identifikácia a vplyv neznalosti gramatických pravidiel na porozumenie textu.

Možné metódy pre upevnenie gramatických znalostí môžeme rozdeliť do troch skupín: 1. aktivity, ktoré vedú k získavaniu explicitných vedomostí (s kontrolovaným výstupom); 2. aktivity, ktoré vedú k získavaniu návykov (s prevažne kontrolovaným, alebo prevažne autentickým výstupom); 3. aktivity, ktoré vedú k získavaniu produktívnych zručností (s autentickým výstupom).

Ďalšia časť stretnutia bola teda venovaná predstaveniu niektorých metód práce s cudzojazyčným textom a praktickým ukázkam úloh, ktoré si vyskúšali vyučujúci v rolách žiakov. Použité boli nasledovné metódy:

REAKCIA K TEXTU – diagnostika – Príprava otvorených pracovných listov, ktoré obsahujú priame citácie z textu. Žiak má možnosť reagovať k citácii výberom z možností ako: Toto ma zaujalo pre...Zaujíma ma... Ja som usúdil, že... Toto je dôležité pre...Som zmätený, lebo ...Pomohlo by mi, ak by som vedel...Myslím, že toto znamená...

TEXT S POMIEŠANÝMI VETAMI - je vhodnou metódou na zistenie nadvetného porozumenia. Žiak pracuje s textom, v ktorom sú vety s poprehadzovaným poradím, a jeho úlohou je zoradiť vety podľa zmyslu. Metódu je vhodné použiť pri textoch, ktoré opisujú dej alebo príčinnno-následné vzťahy. Hodnotí sa správne napojenie vety na predchádzajúcu vetu.

GAP-FILLING - táto metóda sa používa na rôznych predmetoch a kvôli rôznym funkciám. Možno ju však aplikovať taktiež pri rozvoji čítania s porozumením a uvedením si gramatických štruktúr. V texte je možné vynechať slová ktoré majú gramatickú funkciu. Pri správnom porozumení textu môže na vynechaných miestach existovať práve jedna možnosť, ktorá je kvôli gramatickým zákonitostiam nutnou podmienkou.

Aj na základe vlastnej praktickej skúsenosti bola na tomto stretnutí identifikovaná a jednoznačne pomenovaná potreba správneho porozumenia gramatických štruktúr ako aj výber správnych materiálov a metód upevňovania znalostí gramatických zákonitostí cudzieho jazyka pre dosiahnutie čitateľských zručností pri práci s cudzojazyčnou literatúrou. Aby sme predošli zbytočným problémom a aby boli naši žiaci správne vyzbrojení do reálneho života, mali by byť konfrontovaní s autentickými zdrojmi cudzojazyčnej literatúry, ktoré by mali byť priebežne aktualizované. Upevňovanie gramatických štruktúr sa tak môže javiť atraktívnejšie. Potreba oboznámenia sa s gramatickými zákonitostami toho ktorého jazyka je nevyhnutná pre správne porozumenie textu. Na vyučovacích hodinách s cudzojazyčným textom je preto neustále potrebné diagnostikovať problematické jazykové štruktúry a správne opísať ich gramatickú podstatu, či zákonitosť.

Záver:**Zhrnutia a odporúčania pre činnosť pedagogických zamestnancov**

Po desiatich intenzívnych pracovných stretnutiach môžeme konštatovať, že zamerať našu pozornosť na rozvoj čitateľskej gramotnosti v klube, ktorého členmi sú aj učitelia iných všeobecnovzdelávacích predmetov ako je slovenský jazyk a literatúra, bolo správnym rozhodnutím. Ak totiž chceme žiakov naučiť myslieť, nesmieme vnímať nácvik čítania s porozumením ako rýdzo slovenčinársku záležitosť. Problematika efektívnej práce s učebným textom by sa mala dostať do povedomia celej pedagogickej verejnosti. Čítanie s porozumením je totiž základný nástroj chápania sveta. V informačnej spoločnosti, v ktorej žijeme, je správne a rýchlo pochopiť a kritickým rozumom spracovať a vyhodnotiť informáciu veľmi dôležité v každej oblasti života. Tak v privátnej, ako aj v pracovnej. Obzvlášť v škole, ktorá pripravuje budúcich ekonomických pracovníkov, by sa táto kompetencia mala svedomito posilňovať, pretože sa môže odraziť na úspechu človeka a na jeho kariérom raste, najmä ak v tomto smere vyniká, a naopak, veľké nedostatky v tejto gramotnosti, môžu firme, pre ktorú pracuje, spôsobiť nesprávnym porozumením veľké ekonomické škody. Budeme preto radi, ak sa naše postrehy a skúsenosti stanú inšpiráciou aj pre učiteľov vyučujúcich odborné ekonomické predmety.

Použitá literatúra:

KORŠŇÁKOVÁ, Paulína - KOVÁČOVÁ, Jana - HELDOVÁ, Daniela, 2010. Národná správa OECD PISA Sk 2009. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, 60 s. ISBN 978-80-970261-4-1

11. Vypracoval (meno, priezvisko)	Mgr. Lenka Lehončáková
12. Dátum	29. 1. 2021
13. Podpis	
14. Schválil (meno, priezvisko)	Ing. Oľga Štefanková
15. Dátum	29. 1. 2021
16. Podpis	

Pokyny k vyplneniu Písomného výstupu pedagogického klubu:

Písomný výstup zahrňuje napr. osvedčenú pedagogickú prax, analýzu s odporúčaniami, správu s odporúčaniami. Vypracováva sa jeden písomný výstup za polrok.

1. V riadku Prioritná os – Vzdelávanie
2. V riadku špecifický cieľ – riadok bude vyplnený v zmysle zmluvy o poskytnutí NFP
3. V riadku Prijímateľ - uvedie sa názov prijímateľa podľa zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku (ďalej len "zmluva o NFP")
4. V riadku Názov projektu - uvedie sa úplný názov projektu podľa zmluvy NFP, nepoužíva sa skrátený názov projektu
5. V riadku Kód projektu ITMS2014+ - uvedie sa kód projektu podľa zmluvy NFP
6. V riadku Názov pedagogického klubu (ďalej aj „klub“) – uvedie sa celý názov klubu
7. V riadku Meno koordinátora pedagogického klubu – uvedie sa celé meno a priezvisko koordinátora klubu
8. V riadku Školský polrok - výber z dvoch možností – vypracuje sa za každý polrok zvlášť
 - september RRRR – január RRRR
 - február RRRR – jún RRRR
9. V riadku Odkaz na webovú stránku zverejnenej správy – uvedie sa odkaz / link na webovú stránku, kde je písomný výstup zverejnený
10. V tabuľkách Úvod, Jadro a Záver sa popíše výstup v požadovanej štruktúre
11. V riadku Vypracoval – uvedie sa celé meno a priezvisko osoby/osôb (členov klubu), ktorá písomný výstup vypracovala
12. V riadku Dátum – uvedie sa dátum vypracovania písomného výstupu
13. V riadku Podpis – osoba/osoby, ktorá písomný výstup vypracovala sa vlastnoručne podpíše
14. V riadku Schválil - uvedie sa celé meno a priezvisko osoby, ktorá písomný výstup schválila (koordinátor klubu/vedúci klubu učiteľov)
15. V riadku Dátum – uvedie sa dátum schválenia písomného výstupu
16. V riadku Podpis – osoba, ktorá písomný výstup schválila sa vlastnoručne podpíše.